

VZTAH BISKUPA JIRSÍKA K EVANGELÍKŮM

Jaroslav Vokoun

DER KATHOLISCHE BISCHOF JIRSÍK UND DIE EVANGELISCHEN

Jan Valerián Jirsík (1798–1883), Bischof der Diözese České Budějovice (Budweis) und Gegner des Unfehlbarkeitsdogmas des I. Vatikanums, war als Anhänger des Reformkatholizismus darum bemüht, auch in der Zeit der katholischen Restauration, Toleranz und Dialogbereitschaft gegenüber den protestantischen Mitchristen zu fördern. In zahlreichen Schriften versucht er, die gemeinsame christliche Grundlage deutlich zu machen; diese sieht er in der einen Taufe, in der Schrift und in dem Apostolischen Glaubensbekenntnis, aber auch in dem Gebot der Liebe. Manche Elemente der gemeinsamen katholischen Tradition leben im reformatorischen Christentum weiter, manche sind jedoch verlorengegangen, oft gegen die ursprüngliche Intention der Reformatoren, deren Werke Jirsík mit lobenswertem Fleiß studierte. Die Mängel des Protestantismus sieht er hauptsächlich in der Eklesiologie (Uneinigkeit der reformatorischen Christenheit) und in der Sakramentenlehre. Obwohl der Anlass der meisten Schriften des Budweiser Bischofs ein apologetischer war (Reaktion auf die Kritik des Katholizismus von nationalen und liberalen Positionen aus), kann man ihn als einen der weniger Wegbereiter der Ökumenismus in seiner Zeit bezeichnen.

Jan Valerián Jirsík (1798–1883) byl čtvrtým českobudějovickým biskupem (od r. 1851 do smrti). E. Winter jej počítá spolu se Štulcem mezi „mladší české přátele Bolzanovy“ a jeho práci vidí „zcela v duchu katolického osvícenství“ (s. 244). Naproti tomu Kadlec (s. 28n) soudí, že „generačně a národním a slovanským uvědoměním, založeným na sklonu k historismu, jenž se věnoval s úctou a obdivem studiu národní minulosti, přičleňuje se Jirsík k buditelské generaci českého duchovenstva, odchované Jungmannovým romantismem vědeckým a uměleckým“. Z protestantských autorů věnoval Jirsíkovi několik prací F. M. Bartoš, zejména v souvislosti s Jirsíkovou účastí na I. vatikánském koncilu, kde biskup Jirsík bojoval proti vyhlášení dogmatu o papežské neomylnosti. Ještě v březnu r. 1870 předložil sněmovní komisi votum, v němž prohlašuje, že „podle jeho přesvědčení není ani v Písmu svatém, ani v tradici a církevní praxi jasných a nezvratných dokladů, aby se o papežské neomylnosti dalo s nezbytnou jistotou stanovit, že byla vždy, všude a u všech předmětem víry“ (Kadlec s. 38). V generální kongregaci 13. července hlasoval proti vyhlášení dogmatu o papežské neomylnosti a opustil Řím; po koncilu se smířil s novým dogmatem, třebaže se potvrdilo jeho přesvědčení, že dogma posílí liberální útoky na církev, jak dokládají např. publikace jihočeského sedláka Alfonse Štátného z Pa-

dařova. Němci nazývali Jirsíka „husitským biskupem“, to ovšem pro jeho vlastenectví (Kadlec, s. 67). K Husovým oslavám r. 1869 zaujal Jirsík negativní postoj.

Jirsíkova činnost z hlediska dnešního ekumenismu

Z dnešního hlediska můžeme vyzvednout tři oblasti Jirsíkova působení: reformní snahy uvnitř katolické církve, irenické úsilí vzhledem k pravoslaví a spisovatelskou činnost věnovanou reformačním křesťanům. Prvních dvou oblastí se pouze stručně dotkneme, hlavní zájem věnujeme oblasti třetí.

a) Reformní snahy uvnitř katolické církve

Význam pro sblížení popř. sjednocení křesťanů nemá pouze ekumenický dialog, ale i reformní snahy uvnitř jednotlivých církví. Jirsíkova reformní činnost můžeme rozdělit do dvou období. První je spíše teoretické. Jirsík hlásá reformní myšlenky v *Časopise katolického duchovenstva*, jehož je od r. 1848 šéfredaktorem. V duchu revoluční doby se požaduje především obnova konání synod s demokratickou ústavou; časopis se odvolává na koncil rakouských biskupů r. 1563, který požadoval manželství kněží. K reformním požadavkům patří dále např. zapojení laiků do správy církve. Druhé období je spíše praktické – Jirsík má možnost uskutečňovat některé své návrhy jako českobudějovický biskup. Realizují se zejména synody a pastorální konference s procedurálně zajištěnou svobodou slova (např. nejprve mají své stanovisko přednášet mladší kněží – tak tomu bylo ostatně i v *Jednotě bratrské*). Z ekumenického hlediska je důležitý důraz, jaký Jirsík kladl na kázání Božího slova. Winter (s. 269) soudí o biskupu Jirsíkovi, že „se svým přítelem Vinařickým zaujímá prostředkující postavení mezi katolickým osvěcenstvím a katolickou restaurací“.

b) Snahy o unii s pravoslavím

Jirsík odmítal ideje panslavismu, přál si však sjednocení Slovanů v jedné víře formou unie s pravoslavím. Jako apoštolové slovanské církevní unie jsou vzýváni Cyril a Metoděj. Modlitební bratrstvo k jejich úctě ovšem bylo zakázáno rakouskou vládou. Jirsíkův ekumenismus v této záležitosti je ekumenismem modlitby. Sjednocení si ovšem Jirsík představuje jako „návrat Rusů do lůna pravé církve“. (Srv. Kadlec s. 27n, Winter s. 261.)

c) Spisy věnované reformačním církvím

Problematice protestantismu věnoval Jirsík několik spisů. Podnět k nim je apologetické povahy: Katolík Jirsíkovy doby je třeba si představit nikoli jako sebevědomého člena panující církve, ale jako katolíkova zakřiknutého národní a liberální propagandou. Jeho první apologetická práce „Proč jsem katolíkem“ vznikla v rámci soutěže vyhlášené litoměřickým biskupem o dílo, které by vedlo k povznesení katolického sebevědomí. Slíbenou odměnu 50 zlatých sice biskup nevyplatil, ale kniha dosáhla čtyř vydání (1835 časopisecky, 4. rozšířené vydání 1846). V úvodu práce Jirsík konstatuje, že evangelíci mají lepší znalost Písma, které je jim jediným zdrojem víry, a proto – narozdíl od katolíků – dovedou zdůvodnit své přesvědčení. Jirsík chce dát i katolíkům důvody, jimiž by mohli obhájit svou víru (Kadlec s. 14).

Podle Wintra (s. 261) souvisejí Jirsíkovy apologetické práce se snahami faráře Košuta o získávání katolíků.

Ekumenické problematice je věnována i brožura O smíšeném manželství (1842), v níž se od takového manželství odrazuje.

Další práce jsou obšírnější:

R. 1834 (po delším zdržení v tisku) vychází anonymně spis „Zdravé, pravé a čisté učení Lutherovo, Kalvínovo a mnoha jiných moudrých protestantů“. Jirsík v něm shrnul výroky reformátorů, s nimiž se liberálně osvícenský protestantismus jeho doby dostal do rozporu.

R. 1835 (po pozastavení církevní cenzurou) vychází rozsahem největší dílo – „Bohomil“ (řada pozdějších přepracovaných vydání včetně německých překladů). Kniha se ostře odlišuje od dobové mezikonfesní polemiky, narozdíl od soudobých spisů německých je psána mírným tónem. Formálně jde o fiktivní vyprávění Bohomila – evangelíka, který se vlivem rozhovorů s katolickým farářem stal katolíkem. Dílo se stalo velmi oblíbenou četbou své doby. Podle dobových záznamů „Bohomil se s dobrým oučinkem čítá, a prostí katolíci, kteříž jindy drzým helvetům ustupovati museli, nyní sami vítězně se pozdvíhují“ (tak Vincenc Zahradník, cit. podle Kadlece, s. 16).

Jirsík v sobě nese cosi osvícenského a osvícensky chápe i katolickou církev, takže jeho pohled je poněkud překvapivý: Evangelické církve se mu jeví jako nesnášenlivě a malicherně se hádající, kdežto katolickou církev vidí jako tolerantní. Hned v úvodu knihy Bohomil vyznává: „Nejednou jsem se přesvědčil, že pravá snášenlivost s jináč smejslejícími mezi katolíky v pravdě a v skutku se nalézá.“ V přepracovaném vydání pak je věta rozšířena o dodatek: „... a že jakkoli protestanti mnoho o lásce a snášenlivosti mluví, přece často v životě jednu i druhou zanedbávají a neplní“

a výčitky protestantů vůči katolíkům „... na lásce ani na pravdě založeny nebývají“. Protestantská víra je viděna jako neúplná, jako porušení příkazu „učte je zachovávat všechno“. Naproti tomu zcela v duchu osvícenství je katolická víra „rozumná a užitečná“.

K dílům s evangelickou problematikou můžeme přiřadit ještě studii „Založení, rozšíření a zachování církve katolické, vzhledem na strauy odporné v XVI. století povstalé“ (1841) a pojednání „Některé pravdy, kteréž, ač Písmo o nich nemluví, všickni křesťané bez rozdílu vyznání přijímají“ (1840). K těmto pravdám patří podle Jirsíka svěcení neděle místo soboty (A přede, ač Písmo svěcení soboty prikazuje, i protestanti ji nesvěťí, nýbrž svěťí neděli... Odkud to vědí, že pravě činí, svěťíce neděli? – Vědí to z podání a oustního učení apoštolského – s. 584), křest dětí (obdobně Medle odkud to vědí...? – tamtéž), konání večere Páně nikoli večer, ale dopoledne, žehnání manželství farářem, nekonání umývání nohou, apoštolské vyznání. Cílem pojednání je ukázat, že Písmo není jediným pramenem víry, že z něho nelze zdůvodnit ani princip Písma.

Z ekumenického hlediska je důležitý i článek „Kdo bude spasen“ v ČKD XXI,2 s. 14nn, kde se o protestantech říká:

– „A kdyby některý protestant, hotov jsa vše věřiti a činiti, což Kristus zjevil a nařídil, toliko se z nevědomosti bezvinné a nepřemožitelné církve cizil, kdyby své vyznání za pravé a spasitedlné držel, a tudy pokojně v té naději byl živ, že náleží do pravého ovčince Kristova, a kdyby dobrou a ochotnou vůli měl, vše opustiti a se navrátiti do církve katolické, jakmile by se přesvědčil, že ona je ten ovčinec, do něhož se ovečky Kristovy shromážditi mají, též nic nepochybujeme, že Bůh tuto jeho vůli za skutečné obrácení přijme... To pravíme podlé učení církevních otců i katolických bohomluvců. Tak svědčí sv. Augustin, že církev Kristova jako manželky Jakubovy dítky manželé svému rodí, a sice nejen ze sebe, nýbrž také skrze služby své...“ (s. 16)

– „I sluší se dělati rozdíl mezi tělem a duší církve. K tělu církve náleží... všickni katolíci. K duši církve náleží všickni spravedliví všech národů a pokolení, všecky pokřtěné děti, i děti odpadlíků a kacífů, jelikož křest platen, nechť jím kdokolivěk posluhoval.“ (s. 16 pozn.)

– „Může tedy ovšem i mnohý protestant spasen býti, a nic nepochybujeme, že i mnohým z nich se brány nebeské odevrou. Než kdo z nich spasení svého dochází, nedochází ho svým nekatolictvím, nýbrž tím, což mu z katolictva pozůstalo. Podrželi totiž tito – žalostným osudem oddělení bratří – při vykročení svém z církve leccos, což posud jest a zůstává katolické; nebo co prvě katolické bylo, nestalo se tím, že to podrželi, protestantské...“ (s. 17 pozn.)

Tento pohled na spásu protestantů osvětluje i koncepci knihy Bohomil. Hrdina této fiktivní biografie je takovýmto upřímným protestantem, otevřeným pravdě, a po poučení o katolické víře ochotným stát se katolíkem. Tento pohled Jirsíkovi dovolil, aby se Bohomil pěkně vyjadřoval i o své evangelické minulosti a o svých evangelických rodičích. Vinu na rozkolu mají jeho dávní předkové. Bohomilovi rodiče byli zbožní a ctní a vštípili mu to, co mu jako evangelíci mohli dát, písmáckou víru. (Bohomil se odvolává na „svou helvetskou víru“ a „vyznání víry svatě království českého 1783“ – co tím míní, nepodařilo se mi identifikovat, patrně nějakou soukromou edici některé z konfesí.) „Písmo svaté mi bylo zřídlem a pramenem nejsladších radostí a rozkoší, na něm jsem zakládal víru a naději svou, v něm jsem doufal vůli Boží úplně poznati a tak spasení svého dojíti.“ (Bohomil, Úvod). Nejednota protestantského výkladu Písma je příčinou jeho krize víry.

Pouze v jediném vydání vyšla kniha „Dvacetero přátelských listů k Evangelíkům nebo Protestantům v Čechách bytujícíím, kteréž k nim v duchu lásky, pokoje a smířlivosti činí J. V. Jirsík, bohomluveckého doktora kandidát...“, Praha 1842. Kniha je psána formou dopisů, které mají evangelíky přesvědčit o pravdě katolictví. Jde však spíše o apologii: „Ukázal jsem vám, že víra katolická na Písmě svatém jest založena, a že nic Písmu svatému protivného neučí. Nemáte tedy, nejmilejší bratří, nižádné příčiny, nás se ciziti, a z bludů viniti. Nemohu a nechci vás nutiti, byste k naší straně přistoupili. Žádám toliko, a pro Boha a pro spasení vaše vás prosím, abyste přestali církvi katolické křivděti...“ (s. 108)

Jirsík nezpochybnuje, že i evangelíci jsou křesťané: „Křesťané jste předce, a bratří moji v Kristu. Srdečně vás miluji, a ovšem nebyl bych dobrým katolíkem, kdybych vás nemiloval.“ „Vždyť vy, moji nejmilejší bratří, věříte v Boha, v třech osobách jediného, jakož i já v něho věřím. Vy vyznáváte, jakož i já vyznávám, že Pán náš, Ježíš Kristus, Syn Boží, působením Ducha svatého, v životě blahoslavené Panny Marie lidské na se přijítí ráčil přirození. Protož také říkáte v třetím článku apoštolského vyznání takto: Jenž se počal z Ducha svatého, narodil se z Marie Panny. Vy věříte tak jako já, že tentýž předrahy Pán Ježíš za všecko lidské pokolení opravdu umřel, aby nás s Bohem Otcem svým smířil. Věříte tak jako já, že Kristus Pán opravdově vstal z mrtvých, že na pravici Otce věčně kraluje, a že se zjevně a slavně má zase navrátiti, by soudil živé a mrtvé. V tom ve všem, nejmilejší bratří, se úplně s vámi snáším“ (s. 3n).

Shodu mezi svou katolickou a protestantskou vírou vyjadřuje Jirsík nejen citacemi z apoštolského vyznání, ale i citacemi z Augsburského vyznání, čl. XIII (o svátostech!).

Shoda mezi katolíky a evangelíky se netýká jen víry, ale i praktického života: „Vy tak jako já řídíte se a spravujete hlavním a královským příkázáním: Miluj Boha nadevšecko, a bližního svého jako sebe samého.“

Jirsík vidí shodu, ale nebagatelizuje rozdíly: „Vy, bratří rozmilí, v těchto a mnohých jiných ještě člancích se s církví katolickou a se mnou úplně srovnáváte... Ale žel Bohu, vy se v mnohých podstatných věcech od nás dělíte.“ Protestantké rozdíly jsou „na újmu vašeho duchovního vzdělání“, náboženství katolické je „nejbezpečnější a nejpřiměřenější cesta do nebe“. Evangelická víra je přesto spasitelná: „Žeby tedy víra vaše, rozmilí bratří, sama sebou žádné spasné moci neměla, toho my katolíci nikoli nevěříme.“ (s. 17)

Jak již bylo patrné výše, Jirsík uznává platnost evangelického křtu: „Věřím, že každý z vás platně jest okřtěn.“ (s. 4 a 44). Neuznává ovšem evangelické církve jako církve v plném smyslu ani platnost večeře Páně:

„... že se tak na nesčíslné kmeny, ratolesti a sekty rozdrobujete.“ (s. 10)

„Náboženský spolek váš sám o sobě učí, že blouditi může.“ (s. 15)

„Vaše církev, moji milí bratří, nebyla zde vždycky.“ (s. 17)

„Než ach nastojte! z celého krásného a skvostného dědictví (=reformačního) nezůstalo vám, bratří nejmilejší, nic jiného, leč sprostý a pouhý chléb, sprosté a pouhé víno; poněvadž jedná učitelové a duchovní osoby vaše to za nic jiného nedrží, jedná nejsouce praví, řádní a posloupní nástupníci těch, kteréž zplnomocnil Pán, by svátost tuto činili, práva a moci nemají, chléb a víno v tělo a krev Páně proměňovati.“ (s. 57)

Zajímavé je sledovat, jak Jirsík oslovuje své potenciální evangelické čtenáře. Výše již byl zmíněn titul „bratři nešťastným osudem oddělení“. V Dopisech oslovuje evangelíky: „Rozmilí v Kristu bratři nekatolíctí“, „bratří nejmilejší“, „zmlilelí bratří“, „bratří v Kristu nejmilejší“, „bratří nejmilejší a přežádoucí“, „bratří moji protestantští“ aj.

Jako témata „ekumenického dialogu“ vybral Jirsík následující v uvedeném pořadí: církev, neomylnost církve, Písmo, tradice, dobré skutky, úcta ke svatým, očistec, břimování, svátost oltární, přijímání pod jednou způsobou, mešní obět, svátost pokání, poslední pomazání, kněžství, manželství, celibát, půst, bohoslužebný řád. Mezi tématy není zvláště uveden článek o ospravedlnění, který je z reformačního hlediska klíčový. Naopak probírané články jsou různého stupně významu, čehož si byl Jirsík vědom. Tak zejména u posledních článků jde i podle Jirsíka o věci spíše užitečné než nutné, celibát je zmiňován pouze z apologetických důvodů: Jirsík se brání nařčení, že katolíci jsou těmi, kdo zakazují manželství (1Tim 4,3). Neomylnost je neomylností církve, nikoli papeže (z dnešního hlediska je Jirsíkova argumentace na některých důležitých místech spíše starokatolická). Dopis

věnovaný odpustkům nepostihuje jádro Lutherovy polemiky, Jirsík nemluví o odpustcích za mrtvé.

Jirsík soudí, že některé problémy mezi katolíky a evangelíky jsou projevem neznalosti: „Srdce mne bolí, když čtu a slyším, že ledacos učením katolickým býti pravíte, což každý i poněkud vycvičený katolík za blud a pověru, neb aspoň za lidské zdání pokládá.“ (s. 5)

Argumentace je adresná vůči evangelíkům: Neužívá se argument z tradice a církevních otců („protože jejich svědectví nepřijímáte, obzvláště v těch věcech, kteréž nejsou podle vaší chuti“, s. 68), ač reformační vyznání argumentují patristickými výroky. Hlavně se argumentuje a) Písmem, popř. tím, že určitý článek či obyčej není v rozporu s Písmem; dále b) reformačními konfesemi a výroky reformátorů (popř. propastí mezi nimi a protestantismem Jirsíkovy doby), a c) výroky evangelických teologů. Jak již bylo řečeno, argumentuje se i rozumností a užitečností.

K argumentaci typu a): „Bych vás tedy, bratři moji milí, s křesťanskou katolickou vírou smířil: ukazovati vám budu, že katolík nic Písmu odporného nevěří, že Písmo svaté žádného učení katolíkům vlastního nezavrhuje a držeti nehájí, a což věří katolík, to že buď světle a zřejmě, neb alespoň zčástky a poněkud se na Písmě zakládá.“ (s. 6); – „Ejhle bratří rozmilí! zde máte zjevná svědectví Písma svatého.“ (s. 31); – „Dobře pak znamenejte, moji bratří protestantští, že naše pocta svatých v nížádném odporu s Písmem svatým není.“ (s. 34); – „...poznati můžete, že celá tato naše služba Boží na Písmě svatém spočívá.“ (s. 64).

K argumentaci typu b): „Stáří protestanti, milí bratří, nikolivěk postu nezamítali, nýbrž též se postili. Augšburská konfesí toto o postu klade... A česká vaše konfesí, kterouž otcové vaši l. P. 1575 vládě zemské podali, dí příčinou postu takto... (čl.23)...“ (s. 97); – „Neb augšburská konfesí mluví v ten smysl...“ (s. 59); – (O Lutherovi) „Tak arciolec a nejhlavnější zárodek váš mluvil a učil, a blaze by vám bylo, kdy byste těmto jeho slovům víry přiložili.“ (s. 57); – „Sám Luther u příčině této pobožněji smejšlel než vy, neb on vyznal...“ (s. 67); – „Rozjímajíce sobě tato slova Apoštolova Kalvín, hlavní zárodek vyznání helvetského či reformovaného, takto se vyjádřil...“ – „Také Kalvín za to má, že rukou vzkládání či kněžství pravou je svátostí (Lib.4 instit. cap.14)“ – „Tak tolikéž slavný váš Amos Komenský púst vychvaluje těmito slovy: ...“ (s. 98); – „Neb Filip Melanchton, spoluzárodek protestantů, píše takto:...“ (s. 82).

K argumentaci typu c): „A slyšte, bratří rozmilí, co jeden z nejslovutnějších vašich mudrců příčinou této věci jest napsal. Leibniz, ten hluboký pravdy zpytatel, v ta slova řekl:...“ (Jinde Leibniz nazýván: „jeden vele-slavný spisovatel z vašinců“, „jeden z nejvěhlasnějších spisovatelů vašich“,

„hluboký mudrc protestantský“.] – „Dovědčuje to i Marheineke, váš profesor v Berlíně, an ve své knize dí v ta slova...“ – „Již Klausen, doktor Písma a profesor váš, řekl...“ (s. 54) – „Montague, hlava církve v Chestru v Angličanech, dí...“ (s. 68) – „To opět Plank, doktor váš a učitel v Gottingu, stvrzuje, an dí...“ (s. 70) – „Tou příčinou dobře Bretschneider, doktor váš a superintendent v Gothě, řekl...“ (s. 71) – „Nevěříteli mně, věřte aspoň svým duchovním. Tiť ale, a sice bohomluvcí Regensburští, souzvučně takto se vyznali...“ (s. 78)

Z historického hlediska je zajímavé, že Jirsík zaznamenal počátek liturgického hnutí v německých evangelických církvích: „U vás příčinou služby Boží žádná nepanuje utěšená rozmanitost, u vás všecko pořád jest stejné, sucho a chladno je při vašich službách Božích, což, jak vaši vlastní přední a nejznamenitější učitelové vyznávají, vašeho řídkého a nečetného chrámu Páně navštěvování má býti příčinou.“ (s. 107) – „Nesloužíť se u vás mše svatá, zajisté ale ne s prospěchem vaším, nébrž s újmou. Toliko v Berlíně při dvoře královském nedávno naši mši svatou poněkud křísiti začali, a na ten cíl a konec naší mešní knihy použili.“ (s. 60)

Podrobněji se v tomto článku rozbořem jednotlivých kontroverzních článků nezabýváme. Pouze stručně uvedme, že Jirsíkova argumentace svědčí o dobré znalosti reformačních vyznání i o sečtělosti v protestantské literatuře. Dnešní katolická církev i protestantské církve zaujímají v některých detailech jiné pozice, takže Jirsíkova argumentace je v některých případech překonaná, stejně jako jeho exezeze Písma.

Závěr

Biskup Jirsík je příkladem katolického hodnostáře vychovaného v osvícenském duchu reformního katolictví první poloviny minulého století, který si dokázal i v období katolické restaurace druhé poloviny minulého století uchovat postoj tolerance a smířlivosti. Místo polemiky proti protestantům se snažil o dialog v úctě, lásce a pravdě na společném základě. Ten viděl především ve křtu, Písmu svatém, apoštolském vyznání a dalších prvcích katolické tradice, které reformace uchovala, jakož i v zachovávaní příkázání lásky. Na evangelících oceňoval znalost Písma svatého a schopnost obhájit svou víru. Nezpochybňoval možnost spásy protestantů, a nenazýval je kacíři a bludaři, ale odloučenými bratřími apod. Církve protestantské nazývá příležitostně církvemi, ovšem nechápe je jako církve plnohodnotné, je to „náboženský spolek“, „nesčíslné kmeny, ratolesti a sekty“, a podle Augustinova podobenství o ženách Jakubových jsou protestanté děti pravé církve

zrozené Jákobovými služkami. Nepatří k tělu katolické církve, ale k její duši. Hlavní nedostatky protestantismu viděl na rovině eklesiologické (nejednota protestantismu) a svátostné (jiné pojetí sv.večeře, absence pěti svátostí). Jeho spisy s protestantskou tematikou jsou psány z apologetických pohnutek jako reakce na útoky z pozic národních a liberálních. Svým přístupem k evangelíkům předjímá J.V.Jirsík ekumenismus naší doby.

Literatura:

Jirsík, Jan Valerián, Dvadcatero přátelských listů k Evangelíkům nebo protestantům v Čechách bytujícíím..., Praha 1842

Jirsík, Jan Valerián, Pojednání. Co činí spasena a kdo bude spasen, Časopis pro katolické duchovenstvo XXI.2. s. 14–17 (1848)

Jirsík, Jan Valerián, Pojednání. 1. Některé pravdy, kteréž ač Písmo o nich nemluví, všickni křesťané bez rozdílu vyznání přijímají, Časopis pro katolické duchovenstvo, r.1840, s. 583–597

Kadlec, Jaroslav, Jan Valerián Jirsík, Č.Budějovice 1993

Katalog diecéze českobudějovické, L.P.1987

Winter, Eduard, Tisíc let duchovního zápasu, Praha 1940

(Poznámka: názvy Jirsíkových prací i citáty z jeho děl píšeme současným pravopisem)

Bartošovy práce citované Kadlecem:

Bartoš, F. M., Jan Valerián Jirsík a vatikánský převrat, Právo lidu 23. 2. 1933; Biskup Jirsík a přízrak české národní církve r. 1870, Kostnické jiskry 2. 3. 1933; Dva hlasy českých kněží o vatikánském koncilu, Kostnické jiskry 1945, s. 86–87; O čest českých biskupů na vatikánském koncile, Národní osvobození 18. a 19. července 1947; J. V. Jirsík a vatikánský koncil, Náboženská revue 1947, s. 288–295; Nové obrázky z našich dějin, Praha 1940 (článek Rozcestí vatikánského koncilu)